

KAHEKÜMNE TEINE PÜHAPÄEV PÄRAST NELIPÜHA AD 2023

Mt 16:1–4 (Jr 15:19–21; Rm 5:1–11)

1 Ja variserid ja saduserid astusid Jeesuse juurde ning kiusates nõudsid, et Ta näitaks neile tunnustähte taevast.

2 Tema aga kostis: «Õhtu jõudes te ütlete: «Ilus ilm tuleb, sest taevas punetab.»»

3 Ja varahommikul te ütlete: «Täna tuleb rajuil, sest taevas punetab ja on sompus.» Taeva palge üle otsustada te oskate, aegade tunnustähtede üle aga ei suuda.

4 See kuri ja abielurikkuja sugupõlv nõuab tunnustähte, aga talle ei anta muud kui prohvet Joona tunnustäht.» Ja Ta jättis nad sinna ja läks ära.

Ja ligi astudes nõudsid variserid ja saduserid Teda kiusates, näidaku Ta neile tunnustähte taevast. Tema aga ütles neile vastates: «Kui on saanud õhtu, te ütlete: «Hea ilm – taevas ju hõõgub!» Ja varahommikul: «Täna tuleb raju – taevas ju hõõgub süngena!» Taeva palet te mõistate küll eristada, aegade tunnustähti aga ei suuda. Kuri ja abielurikkuja sugupõlv nõuab takka tunnustähte ja ei anta talle muud tunnustähte kui vaid prohvet Joona tunnustäht.» Ning jätnud nad sinnapaika, läks Ta ära.

Sissejuhatus

Esimese evangeeliumi autoriks on kiriku pärimuse järgi Alfeuse poeg Matteus, kelle Jeesus kutsus apostlite hulka Kapernaumas, kus ta pidas tõlneriametit (Mt 9:9). Pärast Jeesuse taevasseinemist tegutses Matteus esialgu Palestiinas; tema hilisema elu kohta meil kindlad teated puuduvad. Kiriku traditsioon märgib paikadena, kuhu ta oma kuulutustööga jõudis, Etioopiat, Pärsiat ja Partiat, kus ta olla ka märtrina surnud.

Vana pärimuse järgi kirjutanud Matteus oma evangeeliumi esmalt aramea keeles, hiljem olla see tõlgitud kreeka keelde. Evangeeliumi tekkeajaks peab varasem pärimus aega enne Jeruusalemma piiramist ja hävitamist aastal 70, uuemad autorid nihutavad evangeeliumi tekkeaja enamasti sellest hilisemaks (väites ühtlasi, et evangeeliumi autor on teadmata).

Üheks Matteuse evangeeliumi silmatorkavaks jooneks on Vana Testamendi prohvetikuulutuste täitumise rõhutamine. Sellest võib järeldada, et Matteusele oli oluline oma kaasmaalaste – ja usukaaslaste – veenmine selles, et Jeesus on tõesti töötatud ja oodatud Messias. Teisalt on Matteuse evangeeliumis selgelt tajutav universaalsuse-taotlus, mis kinnitab, et ligipääs Kristuses ilmunud armule on avatud kõigile rahvastele.

Viimasest tunnistab ka Jeesuse sugupuu kohe evangeeliumi alguses. Kuigi see algab sõnadega «Jeesuse Kristuse, Aabrahami poja, Taaveti poja sugupuu» (Mt 1:1), ei ole selle

eesmärgiks mitte ainult kinnitada Jeesuse juriidilist põlvnemist Taaveti kuninglikust soost, vaid rõhutada, et Jeesus on «Aabrahami poeg», s.t toosama töötatud Seeme, kelle nimel «õnnistavad endid kõik maailma rahvad» (1Ms 22:28; vrd Gl 3:8).¹

Selle universaalsuse-taotlusega sobituvad suurepäraselt ka Matteuse evangeeliumi lõpusõnad: «Minule on antud kõik meelevald taevas ja maa peal. Minge siis, tehke jüngriteks kõik rahvad, ristides neid Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesse ja õpetades neid pidama kõike, mida mina olen teil käskinud! Ja vaata, mina olen iga päev teie juures ajastu lõpuni.» (Mt 28:18–20)

Laias laastus jaguneb Matteuse evangeelium kolmeks²:

Mt 1:1–4:16	sissejuhatus ja ettevalmistus;
Mt 4:17–16:20	Jeesuse tegevus Galileas;
Mt 16:17–28:20	Jeesuse teekond Jeruusalemma, kannatused, surm, ülestõusmine ja taevasseminemine.

Matteuse jutustamislaad ei jäta muljet, nagu üritaks ta uskmatut või kõhklevat lugejat veenda, vaid pigem on tegemist selgitava ja õpetusliku tekstiga, mis on mõeldud juba olemasolevale kristlikule kogudusele, kes on juba ära tundnud või just ära tundmas oma kutsumust missiooniks kõigi rahvaste juures. Nii on, nagu öeldud, Matteuse evangeelium ühelt poolt üsna «juutlik» tekst oma rohkete Vana Testamendi tsitaatidega, teisalt aga – ka nendesamade tsitaatide valikut arvestades – avatud ka paganale.

Suurepäraselt näitavad neid mõlemat poolt Jeesuse avaliku tegevuse alguse kohal seisvad prohvet Jesaja sõnad: «Sebulonimaa ja Naftalimaa, mere teel, sealpool Jordanit, paganate Galilea, rahvas, kes istub pimeduses, on suurt valgust näinud, ja neile, kes istuvad surma maal ja surma varjus – neile tõuseb valgus!» (Mt 4:15j; vrd Js 8:23–9:1), millele evangelist lisab: «Sellest ajast peale hakkas Jeesus kuulutama: «Parandage meelt, sest taevariik on lähedal!»» (Mt 4:17)

¹ Jeesuse sugupuu viimased eestikeelsed tõlked ei edasta hästi originaali dünaamikat. Õigem oleks tõlkida nagu 1739. aasta Piiblis: «Abraam sünnitas Isaaki, ja Isak sünnitas Jakobi» jne, kuna eesmärgiks on rõhutada töötatud seemne aktiivset edasiandmist põlvest põlve. Ühtlasi viitab sõna γεννάω – siinkohal «last eostama» – kasutamine üsna selgelt evangelisti taotlusele kõrvutada Jeesuse Kristuse «saamise raamat» (Mt 1:1) – Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ – «taeva ja maa saamise raamatuga» (1Ms 2:4) – ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς –, mõtestades Kristuses toimunut uue loomisena.

² Üks huvitav võimalus Matteuse evangeeliumi algusosa ülesehituse vaatlemisel on selle võrdlemine viie Moosese raamatuga: Mt 1 – alguslood (1Ms); Mt 2 – pagendus Egiptuses ja naasmine (2Ms); Mt 3 – Seadus (3Ms; vrd Mt 3:15); Mt 4 – kõrbes (4Ms); Mt 5–7 – Uus Seadus (5Ms).

Keelelisi märkuseid

Variserid – οἱ Φαρισαῖοι – sõna Φαρισαῖος tuleneb heebrea verbist פָּרַשׁ – «eraldama», «eristama».

Saduserid – Σαδδουκαῖοι – sõna Σαδδουκαῖος – «saduser» – tuleneb tõenäoliselt Taaveti ja Saalomoni ajal tegutsenud ülempreester Saadoki³ – Σαδώκ, קִדְּוֹץ – nimest, mis tähendab «õige», «õiglane».

Jeesuse – originaaltekstis puudub siin Jeesuse nimi.

Kiusates – πειράζοντες – sõna πειράζω tähendab «läbi katsuma», «proovima», «proovile panema», ka «kiusama», «kiusatusega ahvatlema».

Nõudsid – ἐπηρώτησαν – sõna ἐπερωτάω tähendab «tungivalt küsima», ka «[aru] pärima».

Näitaks – ἐπιδείξαι – sõna ἐπιδείκνυμι tähendab «esile tooma», «esitlema», «demonstreerima», «tõestusmaterjali esitama».

Tunnustähte – sõna σημείον – «tunnustäht», «imetegu» – tuleneb sõnast σῆμα – «märk», «tähis».⁴

Kostis – ἀποκριθεὶς εἶπεν – sõnasõnalt «vastates ütles». Sõna ἀποκρίνομαι – «vastama», «vastust andma» – tähendusvarjunditeks on nii teatav lõplikkus kui ka vastandumine. Selle sõna tüveks olev verb κρίνω tähendab «eristama», «eraldama», «[läbi] uurima», «otsustama», «kohut mõistma».

Ilus ilm tuleb – sõna εὐδία – «hea ilm», «ilus ilm», «pilvitu taevas» – tuleneb head tähistavast mäarsõnasrt εὖ ja jumalanime Ζεύς – Zeus – erivormist Δίς.⁵

Sest taevas punetab – πυροράζει γὰρ ὁ οὐρανός – sõna πυροράζω – «hõõguma», «punetama», «[tuli-] punane olema» – tuleneb sõnast πῦρ – «tuli» –, nii et sõnasõnalt võiks tõlkida: «taevas ju hõõgub».

Varahommikul – sõna πρωῖ tähistab väga varajast aega umbkaudu vahemikus kella kolmest kuni kella kuueni.

³ Elmar Salumaa kõneleb küll «tolle preesterliku rühmituse meile tundmatust rajajast Saadokist». (Matteuse rõõmusõnum. Tallinn 2001. Lk 458)

⁴ Siit on pärit ka märgiteadust tähistav sõna «semiootika».

⁵ Zeus on vanakreeka mütoloogias taeva- ja äikesejumal.

Tuleb rajuil – sõna χειμών tähistab nii talve ja pakast kui tormi, maru, raju, ülekantult kõikvõimalikku häda, õnnestust, katastroofe ja saatuselööke.

On sompus – στυγνάζω – sõna στυγνάζω – «kurvastama», «süngestuma» – kasutatakse ka pilvise, süngevõitu taeva tähistamiseks.⁶

Otsustada – διακρίνειν – sõna διακρίνω tähendab «vahet tegema», «eristama», aga ka «kahevahel olema», «kaksipidi mõtlema», «kõhklema», «kahtlema».

Oskate – γινώσκετε – sõna γινώσκω tähendab «tundma», «teadma», «ära tundma», «tundma õppima», «[ennast millegagi] kurssi viima», «[millegagi] kursis olema».

Aegade – τῶν καιρῶν – sõna καιρός tähistab enamasti kindlalt määratletavat aega ja ajavahemikku või kindlaksmääratud ajahetke.

Ei suuda – οὐ δύνασθε – sõna δύναμαι tähendab «võimeline olema», «suuteline olema», «[millekski piisavat] jõudu omama».⁷

Kuri – πονηρὰ – sõna πονηρός tähendab «kuri», «halb», «rikutud», «täis häda/ vaeva/ viletsust».⁸

Nõuab – ἐπιζητεῖ – sõna ἐπιζητέω tähendab «[millegi] järele otsima», «[millegi] poole püüdlema», «[midagi] taga nõudma».

Ei anta – οὐ δοθήσεται – originaalis kasutatakse siin millegi kindlasti toimuma (või siinsel juhul mitte toimuma) saamist väljendavat tuleviku ajavormi.⁹

Prohvet – τοῦ προφήτου – sõna προφήτης – «prohvet» – tuleneb verbist φημί – «ütleva», «lausuma», «teada andma» –, millele on lisatud eesliide πρό – «ees», «ette».

Joona – nimi Ἰωνᾶ – heebrea keeles יְהוֹנָדָב – tähendab «tuvi».

⁶ 1968. aasta piiblitõlkes: «on pilves».

⁷ Muuhulgas tulenevad siit ka lõhkeainet tähistav sõna «dünaamiit» ja elektrigeneraatorit tähistav sõna «dünamo».

⁸ Tegemist võib olla nii isikulise kui ebaisikulise kurjaga.

⁹ 1739. aasta Piiblis: «ei pea...antama».

Sisuline analüüs

Matteuse evangeeliumi kuueteistkümnnes peatükk algab Jeesuse ning variseride ja saduseride vahelise vastasseisu kirjeldamisega: «Ja variserid ja saduserid astusid Jeesuse juurde ning kiusates nõudsid, et Ta näitaks neile tunnustähte taevast.» (Mt 16:1) Jeesus keeldus esialgu tunnustähe tegemisest, et anda hiljem nii neile kui kõigile teistele üks hoopis teistsugune tunnustäht kui see, mida nad ootasid: «See kuri ja abielurikkuja sugupõlv nõuab tunnustähte, aga talle ei anta muud kui prohvet Joonas tunnustäht.» (Mt 16:4) Jeesus kõneleb siin oma surmast ja ülestõusmisest (vrd Mt 12:39j), millest saab inimeste igavest saatust otsustav proovikivi.

Kuigi Mt 16:1–4 näib sisuliselt olevat Mt 12:38–42 kordus, on siin mõned olulised erinevused, ja seda mitte ainult väliste näidete, vaid ka Jeesuse ja Tema vastaste vahelise vastasseisu tõsiduse ja iseloomu poolest. Kui Mt 12:38 öeldakse, et Jeesuse poole pöördusid tunnustähe nõudmisega «mõned kirjatundjad ja variserid», siis Mt 16:1 nimetatakse «varisere ja sadusere», kes tulid Jeesuse juurde, et Teda kiusata.

Varasemalt oli Matteus nimetanud varisere ja sadusere üheskoos Ristija Johannesest kõneldes: «Aga kui ta nägi palju varisere ja sadusere ristimisele tulevat, ütles ta neile: «Rästikute sugu, kes teid on hoiatanud põgenema tulevase viha eest?»» (Mt 3:7) Taas mainib Matteus sadusere alles siis, kui Jeesus on jõudnud Jeruusalemma.

Sellel, et üksteisega sugugi mitte sõbralikult läbi saanud variserid ja saduserid üheskoos tegutsesid (originaaltekstis kasutatakse selle ühise tegutsemise toonitamiseks nende puhul ka ühtainsat määravat artiklit), on sisuline tähendus: tegemist pole juhusliku kokkusattumusega, vaid n-ö ametliku «uurimiskomisjoniga». Kui Mt 12:38 mainitud «mõned kirjatundjad ja variserid» võisid olla kohalikud mehed, siis juutide usulisse eliiti kuuluvad saduserid tulid tõenäoliselt Jeruusalemmast spetsiaalselt selleks, et saada selgust Jeesuse isikus ja Tema ümber toimivas. See, et nad tulid ja küsitlesid Jeesust, nagu evangelist ütleb, Teda kiusates, näitab nende negatiivset eelhoiakut.

Erinevuseks kahe tunnustähe küsimise vahel on seegi, et erinevalt Mt 12:38 nõuavad variserid ja saduserid Mt 16:1 Jeesuselt selgesõnaliselt «tunnustähte *taevast*», s.t Jumala enda kinnitust, et Jeesus tegutseb Tema käsul ja meelevallaga või vähemalt Jumala heakskiidul. Tegemist ei ole inimliku uudishimuga, vaid religioossete autoriteetide poolt esitatud formaalse arupärimisega, millele antava vastuse põhjal on võimalik otsustada, kas tegemist on prohvetiga (või Messiaga) või petise ja isehakanuga.

Kuna küsijate eelhäälestus oli negatiivne, andis Jeesus neid läbi nähes neile vastuse, mis oli ühtaegu tõrjuv ja kutsuv või vähemalt ust paokile jättev: Ta ei teinud nõutud tunnustähte, küll aga osutas neile tunnustähtedele, mis on juba sündinud ning Temas jätkuvalt sünnivad. Veelgi enam: Ta kõneles taas ka prohvet Joonas tunnustähest, mille nägemine peaks veenma kõiki, kes on valmis seda nägema ja aktsepteerima.

«Aegade tunnustähed», millele Jeesus Mt 16:3 viitab, on needsamad, millest Ta oli rääkinud Ristija Johannese jüngritele vastust andes: «Minge teatage Johannesele, mida te kuulete ja näete: pimedad näevad jälle ja jalutud kõnnivad, pidalitõbised saavad puhtaks ja kurdid kuulevad ja surnud tõusevad üles ja vaestele kuulutatatakse evangeeliumi ja õnnis on see, kes ei pahanda ennast minu pärast!» (Mt 11:4–6)¹⁰

Kõigest sellest peaks piisama igaihe veenmiseks: Jeesus on töötatud ja oodatud Messias, aeg on kätte jõudnud, Jumala kuningriik on lähedal ja kõik need, kellele kuulutatatakse lunastuse rõõmusõnumit Jeesuses Kristuses ning kes Ta Temast pahandumata vastu võtavad, saavad õndsaks.

Paraku puutus Jeesus oma avaliku tegevuse algusest peale kokku ka nendega, kes ei tahtnud Teda ega Tema sõnumit vastu võtta. Oli neid, kes nägid Jeesuses ohtu oma harjumuspärasele eluviisile (Mt 8:28–34), oli neid, kes pidasid Teda jumalateotajaks (Mt 9:1–8), oli neid, kellele ei meeldinud, et Jeesus võttis vastu patuseid (Mt 9:9–13) ega elanud ka ise väliselt kõige vagamat (või vaguramat) elu (Mt 9:14–17). Jeesusele heideti ette, et Ta ei pea kinni hingamispäeva käsust (Mt 12:1–14) ega esivanemate pärimusest (Mt 15:1–20) ning Teda süüdistati koostöös kurjade vaimudega (Mt 12:22–37). Isegi Jeesuse lähisugulastel oli raske Temast aru saada (Mt 12:46–50) ning Ta oma kodukohas põlati Teda (Mt 13:53–58).

Muidugi oli Jeesusel ka palju austajaid ja järgijaid, ent neidki motiveerisid eeskätt Tema imeteod ja Temalt saadav abi ning oma lähimaidki jüngreid pidi Jeesus tihtipeale noomima nende nõdra usu pärast. Jeesus teadis algusest peale, et tuleb aeg, mil pea kõik Ta maha jätavad ning Ta peab «palju kannatama vanemate ja ülempreestrite ja kirjatundjate poolt ning tapetama» (Mt 16:21). Paneme tähele: Jeesus teadis, et Ta peab kannatama nendesamade variseride ja saduseride käte läbi, kes olid tulnud Teda kiusama Temalt tunnustähte nõudes. Siiski ei ütle Jeesus oma vastastele, et Ta ei kavatse neile näidata ühtegi tunnustähte. Vastupidi, Ta töötab anda vastuvaidlematu tunnustähe kõigile, kes on võimelised ja valmis seda nägema ja mõistma: Ta annab neile «prohvet Joonas tunnustähe» (Mt 16:4).

Juba varem oli Jeesus andnud sellele tunnustähele ka seletuse, kusjuures lausa kahekordse: «See kuri ja abielurikkuja sugupõlv nõuab tunnustähte, ent talle ei anta muud kui prohvet Joonas tunnustäht, sest nii nagu Joonas oli merekoletise kõhus kolm päeva ja kolm ööd, nõnda peab ka Inimese Poeg olema maapõues kolm päeva ja kolm

¹⁰ Veelgi varem oli Jeesus öelnud sedasama Naatsareti sünagoogis: «Jeesus tuli ka Naatsaretti, kus Ta oli üles kasvanud, ja läks oma harjumust mööda hingamispäeval sünagoogi. Ja kui Ta tõusis lugema, anti Tema kätte prohvet Jesaja raamat. Ta rullis raamatu lahti ja leidis koha, kuhu oli kirjutatud: «Issanda Vaim on minu peal, seepärast on Ta mind salvinud. Ta on mind läkitanud kuulutama vaestele rõõmusõnumit, kuulutama vangidele vabakslaskmist ja pimedatele nägemist, laskma vabadusse rōhutuid, kuulutama Issanda meelepärast aastat.» Ja keeranud raamatu kokku, andis Jeesus selle sünagoogi teenri kätte ja istus maha. Ja kõikide silmad sünagoogis vaatasid ainiti Teda. Tema hakkas neile rääkima: «Täna on see kirjakoht teie kuuldes täide läinud.»» (Lk 4:16–21)

ööd. Niineve mehed tõusevad kohtupäeval üles koos selle sugupõlvega ja mõistavad selle sugupõlve süüdi, sest nemad parandasid meelt Joona jutluse peale, ja vaata, siin on rohkem kui Joona!» (Mt 12:39–41)

Joona tunnustäht seisneb ühelt poolt Jeesuse surmas ja sellele kolmandal päeval järgnevas surnuist ülestõusmises ning teiselt poolt Joona meelearandusjutluses. Jeesus, Jumala inimeseks saanud Poeg on tulnud märgiks, meeldetuletuseks inimkonnale, et on viimane aeg meelt parandada, sest taevariik on lähedal (vrd Mt 4:17). Jeesuse elu, surm ja ülestõusmine kinnitavad, et Ta on tõepoolest tulnud Jumala juurest, et Ta on Immaanuel – Jumal meiega –, kes «päästab oma rahva nende pattudest» (Mt 1:21). Jeesuse ennastandev ohvrisurm ja surnuist ülestõusmine on vahendiks, mille kaudu Ta täidab oma lunastusmissiooni.

Muidugi on Jeesus «rohkem kui Joona» (Mt 12:41) – seda tõsiasja võib illustreerida kasvõi nende mõlema nimede abil.

Joona nimi tähendab heebrea keeles «tuvi» ning selles võib näha viidet veeuputuse lõppedes Noa poolt välja lastud tuvidele, kellest said pääsemise ja lepituse sõnumitoojad, nagu prohvet Joona oli meelearanduse ja lepituse märgiks Niineve rahvale.

Jeesuse nimi aga tähendab «JHWH päästab» ning Ta ei ole mitte ainult jumaliku pääste ja lepituse sõnumitooja ega märk, vaid Tema ise ongi pääste ja lepitus, mida Jumal Tema isikus pakub ja teostab.

Jeesus on «tunnustäht taevast» – päästeks ja lepituseks kõigile, kes Ta vastu võtavad ja Temasse usuvad, ent komistuskiviks ja pahanduskaljuks uskmatuile (vrd 1Pt 2:8). Paraku kuulus viimaste hulka suurem osa juutide usulisest eliidist, s.t suurem osa variseridest ja saduseridest. Jeesus pidi neid iseloomustama «kurja ja abielurikkuja sugupõlvena» (Mt 16:4), kelle süda on suletud tõele ja meeled sõgestatud, nii et nad pole võimelised ära tundma ega vastu võtma neile pakutud jumalikku päästesõnumit – täpselt nii, nagu hiljem pidi tõdema apostel Paulus: «Kui meie evangeelium on siiski kinni kaetud, siis on see kinni kaetud neile, kes hukuvad, neile uskmatuile, kellel praeguse aja jumal on mõtted sõgestanud, nii et neile ei koida evangeeliumi valgus Kristuse kirkuses, kes on Jumala kuju.» (2Kr 4:3j)

Jeesus kasutab variseride ja saduseride vaimse pimeduse illustreerimiseks näidet igapäevaelust: «Õhtu jõudes te ütlete: «Ilus ilm tuleb, sest taevas punetab.» Ja varahommikul te ütlete: «Täna tuleb rajuihm, sest taevas punetab ja on sompus.» Taeva palge üle otsustada te oskate, aegade tunnustähtede üle aga ei suuda.» (Mt 16:2j) Siin ei ole tegemist teoloogilise või filosoofilise vastandusega loomuliku ja üleloomuliku jumalatunnetuse vahel, vaid variseride ja saduseride sõitlemisega nende kõva südame pärast.¹¹ Enne oma surma kurtis Jeesus juba Jeruusalemmas viibides: «Jeruusalemm,

¹¹ Muide, see ei käi mitte ainult Jeesuse vastaste kohta, vaid on tõsiseks hoiatuseks ka neile, kes on võtnud nõuks Teda järgida: «Viimaks näitas Jeesus end neile üheteistkümnemele, kui nad lauas istusid, ning sõitles nende uskmatust ja kõva südant, et nad ei olnud uskunud neid, kes olid Teda näinud pärast Ta ülesäratamist.» (Mk 16:14)

Jeruusalemm, kes sa tapad prohveteid ja viskad kividega surnuks need, kes su juurde on läkitatud! Kui palju kordi olen ma tahtnud su lapsi koguda, otsekuu kana kogub oma pesakonna tiibade alla, ent teie ei ole tahtnud!» (Mt 23:37)

Põhjused, miks keegi ei taha Jeesust ja kristlikku päästesõnumit vastu võtta, võivad olla erinevad – tulemus on paraku ühtviisi hirmuäratav: «Ja Ta jättis nad sinna ja läks ära.» (Mt 16:4) Siiski tasub teada, et prohvet Joonas tunnustäht, Kristuse ristisurma ja ülestõusmise tunnustäht, on antud kõigile kuni aegade lõpuni kui jumaliku pääste märk ja kutse.

Jutluseks

Kahekümne teise Nelipühale järgneva pühapäeva teemaks on EELK Kirikukäsiraamatu järgi «Usuvõitlus». Teemat selgitatakse nõnda: «Kristlase elu juurde kuulub usuvõitlus – sisemine võitlus Jumala usaldamise eest. Jeesuse õpetuses ja Tema lunastustöös on meile ilmutatud kõik õndsuseks vajalik. Selle läbi kinnitab Jumal oma ustavust ja armastust inimese vastu. Enam suuremat tunnustähte kui Jeesus Kristus meile ei anta. Jumalat usaldades ja Kristuse eeskujuga järgi elades saavad kristlased maa soolaks ja valguseks – tõsiselt võetavaks tunnustäheks otsijatele ja kahtlejatele.»

EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on teise lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (Jr 15:19–21) prohvet Jeremija kutsumise uuendamine ja Issanda töötlus, et kui Jeremija saab üle teda rahva uskmatus ja talle osaks saanud põlguse tekitatud meeleheitest ning järgib oma kutsumust, siis on Issand alati temaga, päästes ta kurjade käest ja lunastades vägivallatsete pihust.

Epistlis (Rm 5:1–11) tuletab apostel Paulus kristlastele meelde, et me oleme õigeks mõistetud usust armu läbi, mis on Jeesuses Kristuses. Tegemist on julgustusega eriti neile, kes kardavad, et võivad oma usunõtruses ja võimetuses elada õiget, jumalakartlikku elu, kaotada Jumala armastuse ja Kristuses teostunud lepituse. Apostel kinnitab, et «kui me juba vaenlastena saime lepituse Jumalaga tema Poja surma läbi, kui palju kindlamini meid päästetakse Tema elu läbi nüüd, kui me oleme juba lepitatud» (Rm 5:10), ning julgustab meid panema oma lootust ei millelegi muule kui Jumala armule Jeesuses Kristuses.

Teise lugemisaasta Evangeeliumi keskmes on ühelt poolt tunnistus Jeesusest, iseäranis Tema surmast ja ülestõusmisest kui suurimast tunnustähest, mis kuulutab jumalikku päästet ja lepitust, ning teiselt poolt Jeesuse vastaste – juutide usulise eliidi – vastupanu ja uskmatust. Evangeeliumit ülejäänud lugemistega seostades võib rõhutada Jeesuses teostunud lunastuse ainulaadsust, universaalsust ja vältimatut õndsusvajalikkust ning sellest tulenevat tõsist hoiatust kõigile, kes ei ole valmis seda vastu võtma, ühes samaaegse julgustusega, et seni, kuni on veel aega, on Joonas tunnustäht jumaliku armu pakkumiseks absoluutselt igatühele, kes on valmis seda aktsepteerima, olgu ta variser või saduser, tõlner või mõni muu patune. Kui Jumal halastas prohvet Joonas pärast

Niineve rahva peale, siis ei keela Ta oma armu mitte kellelegi, kes hüüab appi selle nime, kes on «rohkem kui Joonas» (Mt 12:41).

Jutluse võib üles ehitada näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jeesus, kes oli aidanud paljusid inimesi ja kogunud seeläbi rohkesti poolehoidjaid, pidi oma avaliku tegevuse algusest peale kogema ka vastuseisu, iseäranis juutide usulise eliidi poolt. Kui alguses seisnes see pigem juhuslikes kokkupõrgetes ja vaidlustes, siis tänase Evangeeliumi puhul näib, et lisaks kohalikele Galilea variseridele oli Jeesuse juurde läkitatud n-ö ametlik «uurismiskomisjon» Jeruusalemmast saduseride näol. Variserid ja saduserid tulid üheskoos, et Jeesust kiusates nõuda Tema tunnustähte taevast. Evangeeliumi sõnastus näitab, et tegemist polnud mitte siira huviga, vaid taotlusega Jeesus löksu püüda ning tõestada, et Ta pole mitte Jumala läkitatud prohvet ega võitnud Messias, vaid isehakanud petis. Variserid ja saduserid tulid Jeesuselt justkui midagi küsima, ent tegelikult olid nad oma otsuse Tema suhtes juba langetanud; nende süda oli kõva ja nende meeled olid nende oma tahtmatuse tõttu uskuda pimestatud.
2. Jeesus nägi varisere ja sadusere algusest peale läbi: Ta teadis, et nad polnud siirad, ning pidi paraku tõdema, et nad pole võimelised nägema ega mõistma seda, mis peaks olema ilmselge tõsiasi: et Jeesus ei vaja enda tõestamiseks mingeid tunnustähti taevast, kuna Tema ise ongi suurim tunnustäht – jumaliku pääste ja lepituse tunnustäht ja teostumine. Jeesus kasutas variseride ja saduseride vaimse pimeduse illustreerimiseks võrdlust looduse märkidega: samal ajal, kui nad on võimelised ette nägema homset või kasvõi tänastki ilma, ei suuda nad näha ega mõista seda, mis peaks neile olema selge Pühakirjast ning selle valguses Jeesuse isikut ja tegevust vaadeldes. Variserid ja saduserid – paraku mitte ainult nemad – pole suutelised nägema ega mõistma, sest nad ei taha näha ega mõista.
3. Jeesus oli juba varem öelnud Ristija Johannese jüngritele, millised on need «aegade tunnustähed», mida vaadeldes inimesed peaksid mõistma, kes Jeesus on: «Pimedad näevad jälle ja jalutud kõnnivad, pidalitõbised saavad puhtaks ja kurdid kuulevad ja surnud tõusevad üles ja vaestele kuulutatakse evangeeliumi.» (Mt 11:5) Lisaks neile töötab Jeesus anda veel ühe, suurima tunnustähe – prohvet Joonas tunnustähe, mis seisneb Tema surmas ja ülestõusmises. Jeesuse ristisurm ja ülestõusmine pole aga mitte ainult jumaliku pääste ja lepituse tunnustäht, vaid neis saavad jumalik pääste ja lepitus teoks. Jeesuse Kristuse ristisurma ja ülestõusmise läbi pakub Jumal oma armu absoluutselt kõigile – ning pole mitte kedagi, kes võiks pääseda ilma sellest armust osa saamata. Need, kes selle tagasi lükkavad, hukuvad – kes selle aga vastu võtavad, pärivad igavese elu ja õndsuse.